

Миодарка ТЕПАВЧЕВИЋ

НЕКЕ ОСОБЕНОСТИ УПОТРЕБЕ ГЕНИТИВА МНОЖИНЕ У ЈЕЗИКУ СТЕФАНА МИТРОВА ЉУБИШЕ*

Апстракт: *У раду се разматра репартиција и конкуренција наставка генитива множине именица мушког, женског и средњег рода у језику Стефана Митрова Љубише. Анализа је показала да у Љубишином језику доминирају данашњи облици, али се чувају и стари који представљају драгоцјен извор за лингвистичка проучавања.*

Кључне ријечи: *генитив множине, Стефан Митров Љубиша, мушки, женски, средњи род.*

Оплијени ме и зачари богаство и изворна мудрост народнијех умотворина, пак нешто из вуковијех збирка, нешто свагдањим саопћењем народом црногорским и приморским, изучим матерњи језик, омили ми се и уљубим се у оно што сам прије мал не презирао... (Животопис, 1878).

Стефан Митров Љубиша, као врсни познавалац језика и живота људи Црногорског приморја свога времена, оставио нам је доста језичког материјала који је одувијек привлачио пажњу и лингвиста, и дијалектолога и историчара језика. Наведене Љубишине ријечи¹ управо су нас и навеле на размишљање о односу поменуте двије компоненте – стандардне и дијалекатске, односно вуковске, с једне стране и црногорско-приморске, с друге стране. Заправо жељели смо испитати колико је његов израз имао ослонца

* Рад је у оквиру пројекта „Црногорски дијалекатско-ономастички комплекс и писани језички израз“ (за 2005. годину), који финансира ЦАНУ.

¹ Стефан Митров Љубиша, *Животопис*, Српска зора, Беч, 1878, 34.

у народним говорима, прије свега паштровским, а колико се „укључује својим језиком у вуковски модел књижевног језика”.²

За овај рад издвојили смо један мали дио из ширег проучавања Љубишиног језика. Предмет нашег интересовања јесте употреба генитива множине у његовом језику. Анализу смо извршили на рукописном и штампаном материјалу.³ У намјери да испитамо колико ту имамо оновременог језичког стандарда вршили смо поређења са испитаним црногорским говорима, у првом реду паштровским, као и старијим црногорским писцима и Љубишиним савременицима. Са друге стране, настојали смо видјети његов удио у процесу стандардизације књижевног језика.

Да бисмо утврдили који се све наставци јављају у језику нашег писца, каква је њихова фреквенција и репартиција, посматраћемо генитив именица мушког и средњег рода, генитив именица женског и мушког рода на *-a*, као и генитив множине именица женског рода на консонант.

1. За разлику од народних говора Љубишиног родног краја који код именица мушког и средњег рода имају три наставка *-a*, *-и*, *-ак*, у језику нашег писца биљежимо следеће наставке: *-a*, *-ах*, *-и*, *-их*, *-у/-ију*.⁴

У генитиву множине ових именица долази до изражаја напоредна употреба старијих и новијих облика, тј. са сугласником *х* и без њега, при чему се исте именице јављају у објема варијантама.⁵ Нема неких специфичности које би условиле једну или другу варијанту, које су подједнако честе:⁶

² Бранислав Остојић, *Мјесто и значај Стефана Митрова Љубише и Марка Миљанова у процесу стандардизације Вукова модела књижевног језика у Црној Гори*, Гласник, ЦАНУ, 20, Подгорица, 2002, 34.

³ Подаци о свим Љубишиним аутографима налазе се у нашем раду: *О природи, мјесту и употреби сугласника х у језику Стефана Митрова Љубише*, Гласник, ЦАНУ, 23, Подгорица, 2005, стр. 113–116. За овај рад користили смо и штампана дјела: ПЦП – *Pripovijesti crnogorske i primorske. Skupio, složio i pregledao Šćepan Mitrov Ljubiša*. U Dubrovniku, nakladom tiskarne Dragutina Pretnera, 1875; ПВД–*Причања Вука Дојчевића. Скупио и сложио С. М. Љ*. Прво издање појавило се у Српској зори 1877, 1878. и 1879. Други пут су публикована у посебним свескама, које је Уредништво Српске зоре издавало 1877. и 1878. године у Бечу: *Причања Вука Дојчевића. Скупио и сложио Стјепан Митров Љубиша. Издаје Уредништво „Српске зоре”*. У Бечу (Штампарија Јанка С. Ковачева), 1877; Б–*Поему Бој на Вису*, Спјевао Ст. Лј, У Загребу 1866. Брзотиском Анте Јакића; П–*преводе*; Ч–*чланке*; Г–*говоре*; као и штампана писма – П.

⁴ Миодраг Јовановић, *Говор Паштровића*, Универзитет Црне Горе 2005.

⁵ Таква ситуација забиљежена је у неким црногорским говорима – Лука Вујовић, *Мрковићки дијалекат*, СДЗб, XVIII, Београд, 1969, 219; Бранко Милетић, *Црмнички говор*, СДЗб, IX, Београд, 1940, 400; Митар Пешикан, *Староцрногорски средњокатунски и љешански говори*, СДЗб, XV, Београд, 1956, 146. У Љубишиним родним говорима по-

-а: заступника П5, грехова П6, поздрава П7, пријатеља П8, други зна-
наца П9, обшества П9, завода П10, закона П10, новаца П15, добара
П15, писама П16, министара П19, трговаца П37, 49, посала П42, селâ
П55, дана П59, 62, Ч11,6, хиљаду ђакова П63, *gradjana* П68, војника
ПЦПГ10, јаничара ПЦПГ10, юнака С8, средстава С11, побџдителя С12,
витезова С19, терета С40, копита ПЦПГ1, *dukata* ПЦП13, *redovnikâ*
ПЦП218, *posnikâ* ПЦП218, *trudoljubacâ* ПЦП218, *štednikâ* ПЦП218, *mirot-*
voracâ ПЦП218, *kneževa* ПЦП256, одборова П17, *grlâ* ПЦП259, недељу
данâ ПВД3,20, залâ ПВД13,68, купацâ ПВД14,80, јунака, мудраца, књи-
жевника ПВД14,81, пријатељâ ПВД15,87, злотворâ ПВД15,87,
завидљивацâ ПВД15,87, туракâ ПВД17,98, млечићâ ПВД17,98, анђелâ
ПВД31,90, светитељâ ПВД31,90, саборâ ПВД31,90, отаца ПВД36,44, со-
колова Б18, књижникâ и фарисејâ Ч10, парабродâ Ч10, свештенникâ Ч10,
свештеника и помораца Ч11,6, након мало данâ Ч11,15, језикâ Ч11,8,
мировникâ и ђакâ Ч11,27, тотака Г18.

-ах: данах П6, 8, 21, Б5, књигу писамах П7, табакaх П8, поздравaх П9,
година данах П45, коммисарах П60, *zastupnikah* П70, *muževah* П73, *nyto-*
vah П75, *robovahъ* С30, *graђанahъ* С52, *tisuće glasovah* ПЦПШМ5, *darovah*
ПЦПШМ6, *kokotah* ПЦПШМ10, *putah* ПЦПШМ10, *zalah* ПЦПШМ12, *si-*
novah ПЦПШМ12, *Nemanićah*, *Balšićah*, *Crnojevićah* ПЦПШМ17, *primje-*
rah ПЦПШМ19, *pjevačah* ПЦПШМ20, *gvožgjah* ПЦПШМ23, *gradovah*
ПЦПШМ26, *prijateljah* ПЦПГ30, *gorštakah* ПЦПШМ39, *jevangjeljah*
ПЦПШМ39, *višekah* ПЦПШМ40, *Crnogoracah* ПЦПШМ41, *Turakah*

себну боју генитиву множине дају примјери са *к* као замјеником некадашњег *х*, иако
нијесу распрострањени и стабилни констатује Јовановић (*Паитровићу*, 254).

⁶ Петар I и Петар II чешиће користе облике са наставком *-ах* (Бранислав Остојић,
Језик Петра I Петровића, ЦАНУ, Титоград, 1976, 128; Данило Вушовић, *Прилози*
проучавању Његошева језика, Београд, 1930, 29). Владика Данило има само наставке
са крајњим *-х* (Александар Младеновић, *Језик владике Данила*, Нови Сад, 1973, 128),
док Миљанов зна само за облике без крајњег *-х* (Рајка Биговић-Глушица, *Језик Марка*
Миљанова, Подгорица, 1997, 107). Вук Поповић употребљава обје варијанте *-а*, *-ах*,
мада преовладава први облик са наставком *-а* (Јелисавета Суботић, *Неке морфолошке*
особине језика писама Вука Поповића, Зборник за филологију и лингвистику,
XXIX/2, Нови Сад, 1986, 73–74). Наставак *-ах* заступљен је са свега два примјера у је-
зику Л. Томановића (Јелисавета Ђ. Суботић, *Књижевни језик Лазара Томановића*,
докторска дисертација, 1981, 113). Никола I има највише примјера са *-а*, мада није
занемарљив ни број оних именица са наставком *-ах*, а понекад се испуштање крајњег
х означава апострофом (Соња Ненезић, *Морфолошке карактеристике именица у је-*
зику Николе I Петровића, Гласник, ЦАНУ, 23, Подгорица, 2005, 139–140).

ПЦПШМ42, 500 *dukatah* ПЦПШМ43, *totakah* ПЦПШМ43, *Млеčićаh* ПЦПШМ47, *vršnjakah* ПЦПШМ48, *голобрках* Б9, *топовах* Б9, *вјековах* ПВД11, *краљах* Б11, *јунаках* Б13, 22, *брдах* Б18, *сто товарах* Б21, *парабрдах* Б23, *топовах* Б24, 30, *дурбинах* Б24, *стабалах* Б25, *соколовах* Б27, *судовах* и *училиштaх* Б28, *официраh* Б37, *Далматинах* Б39, *прађедовах* Б40, *novacah* Ч2,209, *věkovah* Ч2,211, *muževah* П73, *brdah* ПР1,145, *koritah* ПР2,96, *danah* ПР2,190, *osam danah*, као *osam časah* ПР2,190, *морaхъ* Г1,4, *nariečijah* Г2, *običajah* Г2, *razlogah* Г16,146, *zastupnikah* Г16,146.

Понекад у синтаagmaма налазимо два различита наставка, тј. и облике са наставком *-a* и са *-ah*:

plijenovah i *pljačkanja* ПЦПШМ37, od *Turakah* i *Mlečića* ПЦПШМ48.

Именица *људи*, као суплетивна, тј. као именица која допуњава множину именице *човјек*, у генитиву множине има наставке *-и* и *-их*:⁷

– од неких *људи* П16, опишују ми жалосно стање они несретњи *људи* П17, наком два паса *људи* ПВД18,99, мимо *људи* ПВД34,210, *pet hiljadah ljudi* ПЦПГ63, Бивало је још ладних и разборитих *људи* Ч6, оглашенијех *људи* Ч11,6,

– ројединих *људих* П68, *svijeh ljudih* ПЦПШМ26, не би ни *људих* бивало ПВД10,48, мимо *људих* ПВД14,79, некијех *људих* Ч11,14, *људих* сујетни Ч11,31, *људих* Ч11,36, *људих* ПР2,86.

Поред ових облика Љубиша је у једном примјеру употребио именицу *човјек* умјесто допунског облика множине *људи*:

1400 *човџка* Ч1,124.

Именица *мјесец* јавља се са напоредним облицима, тј. има наставке *-и* и *-а*:⁸

– рок од пет *мјесеци* Г19, десет *мјесеци* Г29,19,

– једанаест *мјесеца* ПВД31,90, *Nakon nekoliko mjeseca* ПЦП74, од три *мјесеца* Г19, да су пет *мјесеца* Г19, пет *мјесеца* Г19.

Наставак *-и* забиљежили смо још код следећих именица:

dvanaest govedi ПЦП160,

траје више *минути* Г29,24.

Извјестан и веома мали број именица у савременом језику има старе дуалске наставке *-у/-ију* у генитиву множине.⁹

⁷ У Паштровићима је евидентан само наставак *-и* (Јовановић, *Паитровићи*, 253).

⁸ У говорима Љубишиног родног завичаја Јовановић биљежи облик *мјесеца* (Јовановић, *Паитровићи*, 253).

⁹ То су именице мушког, средњег и женског рода: *нога* – *ногу*, *рука* – *руку*, *слуга* – *слугу*, *очи* – *очију*, *уши* – *ушију*, *кост* – *костију*, *ваши/уши* – *вашију/ушију*, *кокош* – *ко-*

Језик Стефана Љубише одликује се старим двојинским наставцима *-у / -ију*, који су мање познати или уопште непознати црногорским приповиједачима и народним говорима.¹⁰ Наставак *-ију* забиљежили смо код именице *гост*:¹¹

код страних *гостију* ПЦПГ5, ро *sto gostiju* ПЦП28, није се бојао... него вас *гостију* ПЦПГ9, побоји се животима својих *гостију* ПЦПГ9, придошлијех *гостију* ПВД24,131.

Именица *уста* поред чешћег облика некадашње двојине, који се јавља и у савременом књижевном језику, има понекад облик на *-а*, односно *-ах*:¹²

☞

кошију, *гост* – *гостију*, *нокат* – *ноктију*, *прст* – *прстију* и *прси* – *прсију* (Мирослав Николић, *Именице с наставцима -у/-ију у генитиву множине*, Наш језик, XXVI/1–2, Београд, 1981, 82–100).

¹⁰ Старе облике двојине *-у/-ију* уопште немају владика Данило (Младеновић, *Владика Данило*, 128), Петар I (Остојић, *Петар I*, 128), Петар II (Вушовић, *Његош*, 29), Анто Даковић (Остојић, *Језик Мемоара војводе Анта Даковића*, Никшић, 1989, 101). Само наставак *-у* код именица *-а* деklinације регистрован је у језику М. Миљанова (Глушица, *Миљанов*, 111), док је у језику краља Николе I забиљежен *-у* код именица треће и *-ију* код четврте Стевановићеве врсте (Соња Ненезић, *Морфолошке карактеристике именица у језику Николе I Петровића*, 140, 149, 151). Нијесу у паштровском говору засвједочени наставци *-ију/-у* (Јовановић, *Паштровићи*, 254, 300, 325). Стари двојински наставци забиљежени су у говорима Мрковића (Вујовић, *Мрковићи*, 228), источноцрногорским (Михаило Стевановић, *Источноцрногорски дијалекат*, ЈФ, XIII, Београд, 1934–1935, 70), док су непознати црмничким и СК-Љ говорима (Милетић, *Црмница*, 401–407; Пешикан, *СК-Љ*, 146).

¹¹ Именица *гост* у генитиву множине поред наставка *-а* има још чешће наставак *-и* (Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик I*, Београд, 1991, 209). У Љубишиним родним говорима овај облик гласи *госта* (Јовановић, *Паштровићи*, 254). Облици *гости* и *гостију* регистровани су у Пиви (Јован Вуковић, *Говор Пиве и Дробњака*, ЈФ, XVII, Београд, 1939, 52). У великом броју говора постоји само *гости* – исп. Милетић, *Црмница*, 402; Пешикан, *СК-Љ*, 146; Драго Ћупић, *Говор Бјелопавлића*, СДЗБ, XXIII, Београд, 1977, 78; Милија Станић, *Ускочки говор*, СДЗБ, XX, Београд, 1974, 197; у источноцрногорским *гости* и *госта* (Стевановић, *Источноцрногорски*, 68). Овај облик није забиљежен ни у сусједним говорима источне Херцеговине, док су регистровани облици неких других именица као: *кокошију*, *костију*, *очију*, *прсију*, *ушију* (Асим Пецо, *Говор источне Херцеговине*, СДЗБ, XIV, Београд, 1964, 128).

¹² Стевановић, *Савремени I*, 212. Николић је у свом испитивању код 32 писца забиљежио облик *уста* 172 пута, а облик *устију* 4 пута. Колико је колебљивости у употреби ове именице показује на примјеру језика Мирослава Крлеже који има оба лика. Само *устију* регистровао је у неким дјелима Ј. Поповића и Давича (Николић, *Именице с наставцима -у/-ију у генитиву множине*, 93). Именица *уста* има наставак *-ик* и -

☞

осим твојих *устују* ПЦПГ16, *iz ustiju naroda* ПЦПШМ4, *iz ustiju* ПЦП13, Г18, *osim tvojijeh ustiju* ПЦП171, *od svojijeh ustiju* ПЦП204, *iz ustiju* ПЦП221, Г18, *из устују* ПВД1,9, 13,64, 24,133, 25,138, Ч6, 11,35, Г19, *из његовијех устју* Г18,

поред:

из устâ ПВД8,35,

od materinih ustah Г5,342.¹³

Код именице *прст*, која у савременом језику чешће има стари двојински наставак *-ију*, региструјемо наставке *-а* и *-ах*:¹⁴

prstâ ПЦП133, на десет *прста* ПВД8,33, *preko prstah* ПЦПШМ23.

Именица *нокат* има наставак *-а* у генитиву множине, као и у Љубишином говорном идиому:¹⁵

dogori luč do nokata Г23.

Плуралија тантум именице *прса/прси* која се у језику нашег писца деклинира по I и по IV врсти, у генитиву множине има наставке *-ију*, *-и*, *-их*:¹⁶

до *прсију* ПВД12,60, 23,124, руњатијех *прсију* ПВД16,91, од *прсију* ПВД25,142, њенијех *прси* ПВД9,42, *прсих* ватренијех Б4.

Поред наведених примјера за стари наставак *-их*¹⁷ у генитиву множине забиљежили смо га још и код именице *сат*:¹⁸

ијук у мрковићким говорима (Вујовић, *Мрковићи*, 219). Интересантно је напоменути облик *усту* поред *уста* у бјелопавлићким говорима (Ћупић, *Бјелопавлићи*, 78).

¹³ Његош такође има облике генитива множине *устах* (Стевановић, *Речник језика Петра II Петровића Његоша*, књига прва, Београд, 1983, 448).

¹⁴ Ова именица у говорима Паштровића забиљежена је у облику *прста* (Јовановић, *Паштровићи*, 254).

¹⁵ Јовановић, *Паштровићи*, 254. Именица *нокат* у савременом језику има чешће наставак *-ију*, поред наставка *-а* (Стевановић, *Савремени I*, 209).

¹⁶ У Паштровићима је увијек женског рода (Јовановић, *Паштровићи*, 328). Само по IV је и у СК-Љ, Црмници и Ускоцима (Пешикан, *СК-Љ*, 141; Милетић, *Црмница*, 404; Станић, *Ускоци*, 206). И *прсију* и *прси* имају источноцрногорски, говор Пиве и Дробњака и говори источне Херцеговине (Стевановић, *Источноцрногорски*, 70; Вуковић, *Пива*, 58; Пецо, *Источна Херцеговина*, 128).

¹⁷ Његова употреба забиљежена је у језику владике Данила (Младеновић, *Владика Данило*, 129), Петра I (Остојић, *Петар I*, 128–129), Петра II (Вушовић, *Његош*, 29). Од говора са подручја Црне Горе овај наставак евидентан је у Црмници (Милетић, *Црмница*, 294) и староцрногорским говорима (Пешикан, *СК-Љ*, 147).

¹⁸ У савременом језику наставак за ову именицу је *-и* (Стевановић, *Савремени I*, 209). Наставак *-ах* има Петар I (Остојић, *Петар I*, 129), наставак *-и* Никола I (Ненезић, *Никола I*, 140), док Вук Поповић и Караџић употребљавају наставке *-а* и *-и* (Суботић, *Неке морфолошке особине језика писама Вука Поповића*, 74). У Паштровићима је у употреби нас-

дванаест *сатих* ПВД13,71.

Плуралуја тантум *врата* има такође наставак *-их*, поред наставка *-а*:¹⁹
од *вратих* П49, *vratâ* ПЦП83, *вратâ* ПВД31,90.

2. Најчешћи наставци у генитиву множине именица женског и мушког рода на *-а* у језику Стефана Љубише су *-а*, *-ах*:²⁰

-а: *пара* П8, *заслуга* П35, *неђеља* П44, *изнимкâ* П59, *опекâ* П59, *пужавица* П59, 14 *obveznica* П70, 71, *планина* ПЦПГ2, *жила* ПЦПГ9, *нахија* ПЦПШМ6, *perodica* ПЦП179, *реџина* ПЦПШМ39, *умотворина* ПВД2,17, *година* ПВД10,46, Ч11,7, *женâ* ПВД10,48, *коса* ПВД12,57, 22,121, *свињâ* ПВД13,64, *овацâ* ПВД13,70, *глава* ПВД14,81, *врлина* ПВД14,81, *дјевојакâ* ПВД15,85, *књига* ПВД15,87, *обрва* ПВД16,91, *пушакâ* ПВД17,98, *шуревâ* ПВД25,142, *подлогâ* ПВД31,90, *ходајâ*, *улицâ*, *лужâ* ПВД31,90, *мајака* и *сестара* ПВД36,44, *жељезницâ* Ч10, *учионица* Ч10, *вјерâ* Ч11,8, *пошљедица* Ч11,12, *цркава* Ч11,20, *porodica* Г23, *poslanica* П78, *удовицâ* Ч11,27,

-ах: *обвезницах* П6, *парах* П7, *оптицах* П17, *žvalicah* П67, *čestitkah* П67, *porodicah* П68, *ranah* ПЦПШМ2, 12, Ч2,209, *negjeljah* ПЦПШМ2, 37, *občinah* ПЦПШМ13, *zlicah* ПЦПШМ19, *žilah* ПЦПШМ29, *ticah* ПЦПШМ30, *pišakah* ПЦПШМ35, *spilah* ПЦПШМ39, *godinah* ПЦПШМ43, 48, *poslasticah* ПЦПШМ46, *пољанах* Б4, *главах* Б7, *сестрицах* Б7, *лађах* Б10, 22, 29, *хиљадах* Б15, *ранах* Б15, *справах* Б15, *тврђавах* Б18, *оклопњачах* Б23, *јаребицах* Б26, *jarebicah* ПР2,85, *пливалицах* Б34, *krivicah* Ч2,210, *epohah* Ч2,210, *иџионичах* Ч3, *sobah* Ч3, *душах* П76,73, *odajah* ПР1,145, *grlicah* ПР2,85, *posteljah* ПР2,86, *medjah* ПР2,86, *karah* ПР2,165, *kućah* ПР2,165, *livadah* ПР2,165, *фигураxъ* Г1,3, *штипендијаxъ* Г1,3, *suzah* Г2.

Само у једном примјеру забиљежили смо *к* умјесто сугласника *х*:²¹

-ак: *земаљак* ПЦПГ16,

тавак *-и*, као и у колашинским говорима (Јовановић, *Паптровићи*, 253; Пижурица, *Колашин*, 120). Напоредна употреба наставака *-а* и *-и* забиљежена је у следећим говорима: Милетић, *Црмница*, 402; Стевановић, *Источноцрногорски*, 68–69; Вушовић, *Херцеговина*, 38. У Мрковићима су у употреби *-ик* и *-ак* (Вујовић, *Мрковићи*, 219).

¹⁹ Књижевни облик генитива множине је *врата* (Стевановић, *Савремени I*, 186–187). У Мрковићима се употребљавају облици *вратију*, *врати* (Вујовић, *Мрковићи*, 220).

²⁰ У паптровским говорима је са наставком *-а*, са изузетком једног примјера са наставком *-и* /*својти*/ (Јовановић, *Паптровићи*, 300).

²¹ У Паптровићима као и код именица мушког и средњег рода генитив множине именица женског рода може се завршавати на *к* – исп. *надницак*, *лозак*, *Куљачак* (Јовановић, *Паптровићи*, 300).

али: *земаљах* Ч11,20, *zetaljah* ПЦПШМ19, Ч2,210.

Стари наставак *-их*, који је забиљежен и код именица мушког рода, евидентирали смо и у примјеру:

-их: хиљаду *асприх* ПВД11,56.

У складу је са паштровским говорима одсуство наставак *-и* у генитиву плурала ових именица у језику Стефана Љубише.²² Овај наставак забиљежен је само у једном примјеру:

пишем 9 *ури* на дан ПЗ1.

У примјерима код којих бисмо га очекивали налазимо наставке *-а*, *-ах*:²³

дојака ПВД9,39, *збирка* Ч11,34, *форината* П51,
мајках Б7.

Овај наставак није забиљежен ни у црногорским народним говорима,²⁴ а ни у литерарној традицији.²⁵

Именице *рука*, *нога* јављају се са старим наставком *-у*, поред наставака *-а*, *-ах*:²⁶

-у: из *руку* П45, од *руку* ПВД26,147, 34,208, *руки* ПЦП158, 165, 193, 270, *златнијех руку* ПВД9,38, *прекрштенијех руку* ПВД27,149, *обојих руку* ПЦП270,

-а: из *нашјех рука* ПЦП211, из *вашјех рука* ПЦП215, из *рукâ* ПЦП255, из *рукâ* ПВД8,33, од *поганијех рука* ПВД13,72, *рука* ПВД13,72, 25,140,

-ах: *руках* ПЦПШМ36,

-у: *prekrštenijeh nogu* ПЦП165, 185,

-а: *pod nokat od nogâ* ПЦП27, *ногâ* ПВД14,81,

-ах: *ногах* ПЦПШМ35.

²² Јовановић, *Паитровићи*, 300.

²³ Паштровско *-а* стоји према књижевном *-и* / исп. *свадба*, *служба*, *сметња*, *пастрма*, *бразда*, *тужба*, *радња*, *казна* и сл./ (Јовановић, *Паитровићи*, 300).

²⁴ Вујовић, *Мрковићи*, 224; Милетић, *Црмница*, 406; Пешикан, *СК-Љ*, 146; Ћупић, *Бјелопавлићи*, 78; Вушовић, *Херцеговина*, 37; Вуковић, *Пива*, 56; Мато Пижурица, *Говор околине Колашина*, ЦАНУ, 12, Титоград, 1981, 124; Станић, *Ускоци*, 204. Јавља се једино код Муслимана у источноцрногорским говорима (Стевановић, *Источноцрногорски*, 69).

²⁵ Младеновић, *Владика Данило*, 128; Вушовић, *Његош*, 29; Остојић, *Петар I*, 137–138; Остојић, *Даковић*, 101; Глушица, *Миљанов*, 111; Ненезић, *Никола I*, 148–149; Суботић, *Неке морфолошке особине језика писама Вука Поповића*, 74–75; Суботић, *Томановић*, 114.

²⁶ Наставак *-а* потпуно је истиснуо из употребе дуалски наставак *-у* код именица *нога*, *рука* и *слуга* (Јовановић, *Паитровићи*, 300).

3. Генитив множине именица женског рода на консонант јавља се са наставком *-их*:²⁷

protivne diobi upravno-sudstvenih vlastih П67, тијех *мислих* ПВД32,129, из *челустих* ПВД32,130, *околнстихъ* Г1,3,

поред наставка *-и*:

според њених *прси* ПВД10,42.

Познато је да извјестан број именица има у савременом језику у генитиву множине некадашње облике старе двојине, поред наставка *-и*. Таква је именица *кост* која се у Љубишином језику јавља са наставком *-ију*:²⁸

од *костију* ПВД28,155, до *костiju* ПЦП153.

Поред ове именице и неке друге именице имају некадашњи дуалски наставак *-ију*:

четрдесет дана и *ноћију* ПВД9,36,²⁹ сто *смртију* ПВД16,92,³⁰ нема светитељски *моћию* Ч1,122, свечевијех *моштију* ПВД9,39.³¹

И именице *очи* и *уши* такође имају наставак *-ију* у генитиву множине:³²

– изложен хиљадама *очију* П31, плавијех *косâ* и *очију* ПЦПГ22, *kosmune pokrile čelo i pale do očiју* ПЦПШМ1, *zlijeh očiју* ПЦПШМ9, перчин му покрио чело до *очију* ПЦПГ25, *s kraj očiју* ПЦП55, *istreštenijeh očiју* ПЦП204, *очију* ПВД12,57, истрештених *очију* ПВД17,99, 19,106,

²⁷ У генитиву плурала нема трагова некадашњег дуалског наставка *-ију* у паштровским говорима. Доминантан је наставак *-и*, мада се јавља и *-ик* (Јовановић, *Паштровићи*, 325).

²⁸ Мрковићки говори имају облик *костију*, (Вујовић, *Мрковићи*, 228); У Пиви и источној Херцеговини обичнији су облици са *-и* него са *-ију* (Вуковић, *Пива*, 58; Пецо, *Источна Херцеговина*, 128). Само облик *кости* јавља се у Црмници, Бјелопавлићима, Ускоцима (Милетић, *Црмница*, 404; Ћупић, *Бјелопавлићи*, 73; Станић, *Ускоци*, 206).

²⁹ Облик *ноћију* не помиње се у граматикама, мада се јавља у језику савремене књижевности. Мирослав Николић га је регистровао у језику *Вучетића*, *Драинца*, *Ускоковића*, *Вулетића*, *Ненадића* и др. (Николић, *Именице са наставцима -у/-ију у генитиву множине*, 91). Потврђен је у говорима Мрковића (Вујовић, *Мрковићи*, 228).

³⁰ Као исправан правопис даје облик *смрти* (*Правопис МС/МХ*, 706).

³¹ У правопису се наводи само облик *мошти* у генитиву множине (*Правопис МС/МХ*, 433). Николић региструје низ примјера са наставком *-ију*, и чак даје предност овом наставку над наставком *-и*. Иначе, именица *мошти* може имати каткад и фонетски лик *моћи* (Николић, *Именице са наставцима -у/-ију у генитиву множине*, 90–91).

³² У Паштровићима нема трагова дуала, већ се јавља *очи*, *очик*, *уши* (Јовановић, *Паштровићи*, 284, 325). За оба облика знају источноцрногорски, мрковићи, као и сусједни источнохерцеговачки (Стевановић, *Источноцрногорски*, 70; Вујовић, *Мрковићи*, 228; Пецо, *Источна Херцеговина*, 128). Само облике са *-и* имају црмнички, СК-Љ, бјелопавлићки и усочки говори (Милетић, *Црмница*, 404; Пешикан, *СК-Љ*, 146; Ћупић, *Бјелопавлићи*, 73; Станић, *Ускоци*, 206).

– do *ušiju* ПЦП173, *podvitijeh ušiju* ПЦП201, *naperenijeh ušiju* ПЦП204, u *đugu do ušiju* ПЦП265, од *ушију* до *ушију* ПВД10,42, *ушију* ПВД16,91, поред наставка *-их* код именице *очи: očih* ПР2,165.³³

4. На основу спроведене анализе можемо закључити да у генитиву множине именица мушког, женског и средњег рода доминирају данашњи облици, чиме се Љубиша уклапа у Вуков модел књижевног језика, али се чувају и стари наставци, нарочито *-ах* и *-их* и двојински наставак *-ију* (забиљежен је чак код десет именица од којих четири нијесу нормиране). Између књижевних и дијалекатских облика Љубиша је често посезао за овим другим желећи да што вјерније представи богатство народних говора, па је и сам истицао да су му „приповијести омилиле с чистоће језика, с народнијех облика” и што их је чуо „из устију народа нашега на југу, гдје је матица и ковница пучких умотворина”.³⁴ Љубиша тиме није нарушио цјелисходност књижевног језика, и свакако је тим дијалекатским облицима оставио драгоцјен извор за сва будућа лингвистичка истраживања.

Miodarka TEPAVČEVIĆ

SOME PARTICULARITIES IN THE LANGUAGE
OF STEFAN MITROV LJUBISA CONCERNING THE USE
OF PLURAL GENITIVE FORMS

Summary

In this paper the author considers certain particularities in the language of Stefan Mitrov Ljubisa concerning the use of plural genitive forms.

³³ Ова именица у савременом језику има облике *очи* и *очију* (Стевановић, *Савремени I*, 211). И у црмничким говорима имамо облик *очих* (Милетић, *Црмница*, 294), а забиљежен је и у Његошеву језику (Вушовић, *Његош*, 29; Михаило Стевановић, *Речник Петра II Петровића Његоша*, 572).

³⁴ Стефан Митров Љубиша, *Животопис*, 35.